
Amarakosha or Namalinganushasanam, Thesaurus Chapter 1

अमरकोश अथवा नामलिङ्गानुशासनं काण्ड १

Document Information

Text title : amarakosho nAmaliNgA.anushAsan kANDa (Chapter) 1

File name : amarfin1.itx

Category : amarakosha, major_works

Location : doc_z_misc_major_works

Author : amarasin.ha

Transliterated by : Avinash Sathaye sohum at ms.uky.edu, Pramod, SV Ganesan

Proofread by : Avinash Sathaye sohum at ms.uky.edu, Pramod, SV Ganesan, Arun questions.Sanskrit at gmail

Latest update : April 7, 2025

Send corrections to : sanskrit at cheerful dot c om

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

April 7, 2025

sanskritdocuments.org

अमरकोश अथवा नामलिङ्गानुशासनं काण्ड १

श्रीः ॥

नामलिङ्गानुशासनं नाम अमरकोषः ।

प्रथमं काण्डम् ।

मङ्गलाचरणम् ।

(१.०.१) यस्य ज्ञानदयासिंधोरगाधस्थानघा गुणाः mark मङ्गलाचरणम् ॥

(१.०.२) सेव्यतामक्षयो धीराः स श्रिये यामृताय य

प्रस्तावना ।

(१.०.३) समाहृत्यान्यतन्त्राणि संक्षिप्तैः प्रतिसंस्कृतेः mark विकीर्षतप्रतिज्ञा ।

(१.०.४) संपूर्णमुच्यते वर्गेर्नामलिङ्गानुशासनम्

परिभाषा ।

(१.०.५) प्रायशो रूपभेदेन साहचर्याख्य कुत्रचित् mark परिभाषा ।

(१.०.६) स्त्रीपुंनपुंसकं ज्ञेयं तद्विशेषविधेः क्वचित्

(१.०.७) भेदाप्यानाय न द्वन्द्वो नैकशेषो न संकरः

(१.०.८) कृतोऽत्र भिन्नलिङ्गानामनुक्तानां क्मादृते

- (१.०.९) त्रिलिङ्ग्यां त्रिष्विति पदं मिथुने तु द्वयोरिति
 (१.०.१०) निषिद्धलिङ्गं शेषार्थं त्वन्ताथादि न पूर्वभाक्

स्वर्गवर्गः ।

Heaven 9

- (१.१.११) स्वरव्ययं स्वर्गनाडत्रिदिवत्रिदशाक्षयः mark अथ स्वर्गवर्गः ।
 (१.१.१२) सुरलोको धोदिवौ द्वे स्त्रियां क्लीबे त्रिविष्टपम्

Deities 26

- (१.१.१३) अमरा निर्जरा देवास्त्रिदशा विभुधाः सुराः
 (१.१.१४) सुपर्वाणः सुमनसस्त्रिदिवेशा दिवौकसः
 (१.१.१५) आदितेया दिविषदो लेषा अदितिनन्दनाः
 (१.१.१६) आदित्या ऋभवोऽस्वप्ना अमर्त्या अमृतान्धसः
 (१.१.१७) बर्हिर्भुभाः इतुभुजो गीर्वाणा दानवारयः
 (१.१.१८) वृन्दारका दैवतानि पुंसि वा देवताः स्त्रियाम्

Some clans of deities

- (१.१.१९) आदित्यविश्ववसवस्तुषिताभास्वरानिलाः
 (१.१.२०) महाराजिकसाध्याश्च रुद्राश्च गणदेवताः

Some demigods

- (१.१.२१) विधाधराप्सरोयक्षरक्षोगन्धर्वकिंनराः
 (१.१.२२) पिशाचो गुह्यकः सिद्धो भूतोऽमी देवयोनयः

Antigods or titans 10

- (१.१.२३) असुरा दैत्यदैतेयदनुजैन्द्रारिदानवाः
 (१.१.२४) शुक्रशिष्या दितिसुताः पूर्वदेवाः सुरद्विषः

Jina or Buddha 18

- (१.१.२५) सर्वज्ञः सुगतः बुद्धो धर्मराजस्तथागतः
 (१.१.२६) समन्तभद्रो भगवान्मारजिल्लोकजिज्जिनः
 (१.१.२७) षडभिज्ञो दशभलोऽद्वयवादी विनायकः
 (१.१.२८) मुनीन्द्रः श्रीधनः शास्ता मुनिः शाक्यमुनिस्तु यः

Gautama Buddha 7

(૧.૧.૨૯) સ શાક્યસિંહઃ સર્વાર્થસિદ્ધઃ શૌદ્ધોદનિશ્ચ સઃ

(૧.૧.૩૦) ગૌતમશ્ચાર્કબન્ધુશ્ચ માયાદેવીસુતશ્ચ સઃ

Brahma 29

(૧.૧.૩૧) બ્રહ્માત્મભૂઃ સુરજયેષ્ઠઃ પરમેષ્ઠી પિતામહઃ

(૧.૧.૩૨) હિરણ્યગર્ભો લોકેશઃ સ્વયંભૂશ્ચતુરાનનઃ

(૧.૧.૩૩) ધાતાબ્જયોનિર્દૂહિણો વિરિગ્નિઃ કમલાસનઃ

(૧.૧.૩૪) સ્રષ્ટા પ્રજાપતિર્વેદ્યા વિધાતા વિશ્વસૃગ્વિધિઃ

(૧.૧.૩૫) નાભિજન્માણ્ડજઃ પૂર્વો નિધનઃ કમલોદ્ભવઃ

(૧.૧.૩૬) સદાનન્દો રજોમૂર્તિઃ સત્યકો હંસવાહનઃ

Vishnu 46

(૧.૧.૩૭) વિષ્ણુનારાયણઃ કૃષ્ણો વૈકુણ્ઠો વિષ્ટરશ્રવાઃ

(૧.૧.૩૮) દામોદરો હૃષીકેશઃ કેશવો માધવઃ સ્વભૂઃ

(૧.૧.૩૯) દૈત્યારિઃ પુણ્ડરીકાક્ષો ગોવિન્દો ગરુડધ્વજઃ

(૧.૧.૪૦) પીતામ્બરોડચ્યુતઃ શાર્ફંગી વિષ્વકસેનો જનાર્દનઃ

(૧.૧.૪૧) ઉપેન્દ્ર ઇન્દ્રાવરજશ્ચક્રપાણિશ્ચતુર્ભુજઃ

(૧.૧.૪૨) પદ્મનાભો મધુરિપુર્વાસુદેવસ્ત્રિવિક્રમઃ

(૧.૧.૪૩) દેવકીનન્દનઃ શૌરિઃ શ્રીપતિઃ પુરુષોત્તમઃ

(૧.૧.૪૪) વનમાલી બલિધ્વંસી કંસારાતિરધોક્ષજઃ

(૧.૧.૪૫) વિશ્વમ્બરઃ કૈટભજિદ્વિધુઃ શ્રીવત્સલાગ્ચનઃ

(૧.૧.૪૬) પુરાણપુરુષો યજ્ઞપુરુષો નરકાન્તકઃ

(૧.૧.૪૭) જલશાયી વિશ્વરૂપો મુકુન્દો મુરમર્દનઃ

Vasudeva: Krishna's Father 2

(૧.૧.૪૮) વસુદેવોડસ્ય જનકઃ સ એવાનકદુન્દુભિઃ

Balarama 17

(૧.૧.૪૯) બલભદ્રઃ પ્રલમ્બદ્ધો બલદેવોડચ્યુતાગ્રજઃ

(૧.૧.૫૦) રેવતીરમણો રામઃ કામપાલો હલાયુધઃ

(૧.૧.૫૧) નીલામ્બરો રૌહિણેયસ્તાલાહ્ણો મુસલી હલી

(૧.૧.૫૨) સંકર્ષણઃ સીરપાણિઃ કાલિન્દીભેદનો બલઃ

Kamadeva: Eros 19

(૧.૧.૫૩) મદનો મન્મથો મારઃ પ્રદ્યુમ્નો મીનકેતનઃ

(૧.૧.૫૪) કંદર્પો દર્પકોડનડુગઃ કામઃ પગ્ચશરઃ સ્મરઃ

(૧.૧.૫૫) શમ્બરાશિર્મનસિજઃ કુસુમેષુરનન્યજઃ

(१.१.५६) पुष्पधन्वा रतिपतिर्मकरध्वज आत्मभूः

Five floral Arrows of Kamadeva

(१.१.५७) अरविन्दमशोकं य यूनं य नवमल्लिका

(१.१.५८) नीलोत्पलं य पञ्चैते पञ्चबाणस्य सायकाः

Five physical arrows of Kamadeva

(१.१.५९) उन्मादनस्तापनश्च शोषणः स्तम्भनस्तथा

(१.१.६०) संमोहनश्च कामश्च पञ्च बाणाः प्रकीर्तिताः

Son of kamadeva 4

(१.१.६१) ब्रह्मसूर्विश्वकेतुः स्यादनिरुद्ध उषापतिः

Laxmi 14

(१.१.६२) लक्ष्मीः पद्मालया पद्मा कमला श्रीर्हरिप्रिया

(१.१.६३) छन्दिरा लोकमाता मा क्षीरोदतनया रमा

(१.१.६४) भार्गवी लोकजननी क्षीरसागरकन्यका

Krishna's equipment: conch, discus, mace, sword, jewel

(१.१.६५) शङ्खो लक्ष्मीपतेः पाञ्चजन्यश्चक्रं सुदर्शनः

(१.१.६६) कौमोदकी गदा षड्गो नन्दकः कौस्तुभो मणिः

Krishna's bow, mark, horses(4)

(१.१.६७) यापः शार्ङ्ग मुरारेस्तु श्रीवत्सो लाञ्छनं स्मृतम्

(१.१.६८) अश्वश्च शैब्यसुग्रीवमेघपुष्पबलाडकाः

Krishna's charioteer, minister, younger brother

(१.१.६९) सारथिर्दरुको मन्त्री ङ्गुष्टवश्चानुजो गदः

Garuda: Krishna's vehicle 9

(१.१.७०) गरुत्मान्गरुडस्ताक्षर्यो वैनतेयः भगेश्वरः

(१.१.७१) नागान्तको विष्णुरथः सुपर्णः पन्नगाशनः

Shiva 52

(१.१.७२) शम्भुरीशः पशुपतिः शिवः शूली मधेश्वरः

(१.१.७३) ईश्वरः शर्व ईशानः शंकरश्चन्द्रशेखरः

(१.१.७४) भूतेशः भाण्डपरशुर्गिरीशो गिरिशो मूडः

(१.१.७५) मृत्युञ्जयः कृत्तिवासाः पिनाकी प्रमथाधिपः

(१.१.७६) उग्रः कपर्दी श्रीकण्ठः शितिकण्ठः कपालभृत्

(१.१.७७) वामदेवो महादेवो विरुपाक्षस्त्रिलोचनः

(१.१.७८) कृशानुरेताः सर्वज्ञो धूर्जटिर्नीललोहितः

- (१.१.७८) उरः स्मरुडरो भर्गस्त्र्यम्भकस्त्रिपुरान्तकः
 (१.१.८०) गङ्गाधरोऽन्धकरिपुः कृतुध्वंसी वृषध्वजः
 (१.१.८१) व्योमकेशो भवो भीमः स्थाणू रुद्र उमापतिः
 (१.१.८२) अङ्घ्रिर्भुङ्घ्रोऽष्टमूर्तिश्च गजसिञ्च मडानटः
 Shiva's braided hair, bow, attendants, divine mothers
 (१.१.८३) कपर्दोऽस्य जटाजूटः पिनाकोऽजगवं धनुः
 (१.१.८४) प्रमथाः स्युः पार्ष्णिदा ब्राह्मीत्याद्यास्तु मातरः
 Shiva's powers/glory 3
 (१.१.८५) विभूतिर्भूतिरैश्वर्यमणिमादिकमष्टधा
 Eight Yogic achievements granted by Shiva
 (१.१.८६) अणिमा मडिमा शैव गरिमा लघिमा तथा
 (१.१.८७) प्राप्तिः प्राकाम्यमीशित्वं वशित्वं याष्ट सिद्धयः
 Shiva's wife Parvati 23
 (१.१.८८) उमा कात्यायनी गौरी काली डैभवतीश्वरी
 (१.१.८९) शिवा भवानी रुद्राणी शर्वाणी सर्वमङ्गला
 (१.१.९०) अपर्णा पार्वती दुर्गा मृडानी यण्डिकाभिका
 (१.१.९१) आर्या दाक्षायणी शैव गिरिजा मेनकात्मजा
 (१.१.९२) कर्ममोटी तु यामुण्डा यर्ममुण्डा तु यर्थिका
 Shiva's son Ganapati 8
 (१.१.९३) विनायको विघ्नराजद्वैमातुरगाणाधिपाः
 (१.१.९४) आय्येकदन्तलेरम्भलम्भोदरगजाननाः
 Shiva's son Kartikeya 17
 (१.१.९५) कार्तिकेयो मडासेनः शरजन्मा षडाननः varकार्तिकेयो
 (१.१.९६) पार्वतीनन्दनः स्कन्दः सेनानीरग्निरभूर्गुडः
 (१.१.९७) बाहुलेयस्तारकजिद्विशिष्यः शिषिवाहनः
 (१.१.९८) षाण्मातुरः शक्तिधरः कुमारः कौञ्चदारणः
 Shiva's vehicle: Nandi Bull 6
 (१.१.९९) शङ्खो भृङ्गी रिटिस्तुण्डी नन्दिको नन्दिकेश्वरः
 Indra 35
 (१.१.१००) धन्वो मरुत्वान्मघवा भिडौजाः पाकशासनः
 (१.१.१०१) वृद्धश्रवाः सुनासीरः पुरुडूतः पुरन्दरः
 (१.१.१०२) जिष्णुर्विष्वभः शकः शतमन्युर्दिवस्पतिः

- (१.१.१०३) सुत्रामा गोत्रभिद्वज्ज वासवो वृत्रडा वृषा
 (१.१.१०४) वास्तोष्पतिः सुरपतिर्भलारातिः शचीपतिः
 (१.१.१०५) जम्भभेदी हरिडयः स्वाराणमुचिसूदनः
 (१.१.१०६) संकन्धो दृश्ववनस्तुराषाण्मेघवालनः
 (१.१.१०७) आप्पाण्डलः सडसाक्ष ऋभुक्षास्तस्य तु प्रिया
 Indra's wife Shachi 3, city 1
 (१.१.१०८) पुलोमजा शचीन्द्राणी नगरी त्वमरावती
 Indra's horse, charioteer, son, garden, palace, son(2)
 (१.१.१०९) डय उच्यैःश्रवा सूतो मातलिर्नन्दनं वनम्
 (१.१.११०) स्यात्प्रासादो वैजयन्तो जयन्तः पाकशासनिः
 Indra's vehicle: elephant (4), thunderbolt (10)
 (१.१.१११) औरावतोऽभ्रमातङ्गैरावणाऽभ्रमुवल्लभाः
 (१.१.११२) द्रादिनी वज्रमस्त्री स्यात् कुलिशं त्रिदुरं पविः
 (१.१.११३) शतकोटिः स्वरुः शम्भो दम्भोलिरशनिर्द्रयोः
 Airplane (2), divine sages, council (2), nectar (3)
 (१.१.११४) व्योमयानं विमानोऽस्त्री नारदाद्याः सुरर्षयः
 (१.१.११५) स्यात् सुधर्मा देवसभा पीयूषममृतं सुधा
 Divine river: Milky way (4), Golden mountain Meru (5)
 (१.१.११६) मन्दाकिनी विद्यद्गंगा स्वर्णदी सुरदीर्घिका
 (१.१.११७) मेरुः सुमेरुर्लमाद्गी रत्नसानुः सुरालयः
 Five divine trees
 (१.१.११८) पञ्चैते देवतरवो मन्दारः पारिजातकः
 (१.१.११९) सन्तानः कल्पवृक्षश्च पुंसि वा हरियन्धनम्
 Sanatkumara (2), divine doctors: ashvins (6), nymphs (2)
 (१.१.१२०) सनत्कुमारो वैधात्रः स्वर्वेधावश्विनीसुतौ
 (१.१.१२१) नासत्यावश्विनौ दस्त्रावाश्विनेयौ य तावुभौ
 (१.१.१२२) स्त्रियां बहुष्वाप्सरसः स्वर्वेश्या उर्वशीमुषाः
 Divine musicians (2), Fire (34), Marine fire (3)
 (१.१.१२३) डाडा डूडूश्रैवमाद्या गन्धर्वास्त्रिदिवौकसाम्
 (१.१.१२४) अग्निर्वैश्वानरो वह्निर्वीतिडोत्रो धनञ्जयः
 (१.१.१२५) कृपीटयोनिर्ज्वलनो जातवेदास्तनूनपात्
 (१.१.१२६) अर्लिः शुष्मा कृष्णवर्त्मा शोचिष्केश उषर्भुधः

- (१.१.१२७) आश्रयाशो बृहद्भानुः कृशानुः पावकोऽनलः
 (१.१.१२८) रोहिताश्वो वायुसम्भः शिषावानाशुशुक्षणिः
 (१.१.१२९) छिरण्यरेता हुतभुग् दहनो उव्यवाहनः
 (१.१.१३०) समार्चिर्दमुनाः शुक्लश्चित्रभानुर्विभावसुः
 (१.१.१३१) शुचिरप्पित्तमौर्वस्तु वाऽवो वऽवानलः
 Flame (5), Spark (2), Burn (2)
 (१.१.१३२) वह्नेर्द्रयोर्ज्वालकीलावर्शिर्लतिः शिषा स्त्रियाम्
 (१.१.१३३) त्रिषु स्फुलिङ्गोऽग्निः संतापः संज्वरः समौ
 Meteor (1), Ash (5), Forest fire (3)
 (१.१.१३४) उल्का स्यान् निर्गतज्वाला भूतिर्भसितभस्मनी
 (१.१.१३५) क्षारो रक्षा च दावस्तु दवो वनहुताशनः
 Yama: god of death (14)
 (१.१.१३६) धर्मराजः पितृपतिः समवर्ती परेतराट्
 (१.१.१३७) कृतान्तो यमुनाभ्राता शमनो यमराट् यमः
 (१.१.१३८) कालो दण्डधरः श्राद्धदेवो वैवस्वतोऽन्तकः
 (१.१.१३९) राक्षसः कोणपः कव्यात् कव्यादोऽस्रप आशरः
 Giant, demon (15)
 (१.१.१४०) रात्रिञ्चरो रात्रिचरः कर्बुरो निकषात्मजः
 (१.१.१४१) यातुधानः पुण्यजानो नैरुतो यातुरक्षसी
 Varuna: god of the sea (5)
 (१.१.१४२) प्रयेता वरुणः पाशी यादसांपतिरप्पतिः
 Vayu: (god of the) wind (20)
 (१.१.१४३) श्वसनः स्पर्शानो वायुर्मातरिश्वा सदागतिः
 (१.१.१४४) पृषधश्चो गन्धवडो गन्धवाडाऽनिलाऽऽशुगाः
 (१.१.१४५) समीरमारुतमरुज्जगत्प्राणसमीरणाः
 (१.१.१४६) नभस्वद्भ्रातपवनपवमानप्रभञ्जनाः
 Whirlwind, storm
 (१.१.१४७) प्रकम्पनो मखावातो ञ्जवातः सवृष्टिकः
 Five bodily winds in Ayurvedic classification, speed (5)
 (१.१.१४८) प्राणोऽपानः समानश्चोदानव्यानी च वायवः
 (१.१.१४९) शरीरस्था धमे रंढस्तरसी तु रयः स्यदः
 (१.१.१५०) जवोऽथ शीघ्रं त्वरितं लघु क्षिप्रमरं द्रुतम्

Quickly (11)

(१.१.१५१) सत्वरं थपलं तूर्णमविलम्बितमाशु य

Eternal (9), Excessive (14)

(१.१.१५२) सततेऽनारताऽश्रान्तसंतताविरतानिशाम्

(१.१.१५३) नित्याऽनवरताऽजस्रमध्यथाऽतिशयो भरः

(१.१.१५४) अतिवेलभृशाऽत्यथाऽतिमात्रोद्गाढनिर्भरम्

(१.१.१५५) तीव्रैकान्तनितान्तानि गाढबाढदृढानि य

(१.१.१५६) क्लीबे शीघ्राद्यसत्वे स्यात् त्रिष्वेषां सत्त्वगामि यत्

Kubera: god of wealth (17)

(१.१.१५७) कुबेरस्रम्भकसभो यक्षराद् गुह्यकेश्वरः

(१.१.१५८) मनुष्यधर्मा धनदो राजराजो धनाधिपः

(१.१.१५९) किन्नरेशो वैश्रवाणः पौलस्त्यो नरवाहनः

(१.१.१६०) यक्षैकपिङ्गुलविलश्रीदपुण्यजनेश्वरः

Kubera's garden, son, place, city, attendants (4)

(१.१.१६१) अस्योद्यानं चैत्ररथं पुत्रस्तु नलकूबरः

(१.१.१६२) कैलासः स्थानमलका पूर्वमानं तु पुष्पकम्

(१.१.१६३) स्यात् किन्नरः किम्पुरुषस्तुरङ्गवदनो मयुः

Treasure (2), the list of nine treasures is below:

(१.१.१६४) निधिनंशिवधिर्भेदाः पद्मशङ्खाऽऽद्यो निधेः mark षति स्वर्गवर्गः ॥

(१.१.१६५) मलापद्मश्च पद्मश्च शङ्खो मकरकच्छपौ

(१.१.१६६) मुकुन्दकुन्दनीलाश्च पर्वश्च निधयो नव

व्योमवर्गः ।

Sky or atmosphere (26)

(१.२.१६७) धोदिवौ द्वे स्त्रियामभ्रं व्योम पुष्करमम्बरम् mark अथ व्योमवर्गः ।

(१.२.१६८) नभोऽन्तरिक्षं गगनमनन्तं सुरवर्त्म ञम्

(१.२.१६९) विथद् विष्वगुपदं वा तु पुंस्याकाशविडायसी

(१.२.१७०) विडासथोऽपि नाकोऽपि धुरपि स्यात् तदव्ययम्

(१.२.१७१) तारापथोऽन्तरिक्षं य मेघाध्वा य मलाभिलम्

(૧.૨.૧૭૨) વિહાયાઃ શકુને પુસિ ગગને પુનપુસકમ્ mark ઇતિ વ્યોમવર્ગઃ ॥

દિગ્વર્ગઃ ।

Directions or quarters (5), four directions or quarters, belonging to a direction

(૧.૩.૧૭૩) દિશસ્તુ કકુભઃ કાષ્ઠા આશાશ્ચ હરિતશ્ચ તાઃ mark અથ દિગ્વર્ગઃ ।

(૧.૩.૧૭૪) પ્રાચ્યવાચીપ્રતીચ્યસ્તાઃ પૂર્વદક્ષિણપશ્ચિમાઃ

(૧.૩.૧૭૫) ઉત્તરાદિગુદીચી સ્યાદ્દિશ્યં તુ ત્રિષુ દિગ્ભવે

Belonging to respective direction or quarter

(૧.૩.૧૭૬) અવાગ્ભવમવાચીનમુદીચીનમુદગ્ભવમ્

(૧.૩.૧૭૭) પ્રત્યગ્ભવં પ્રતીચીનં પ્રાચીનં પ્રાગ્ભવં ત્રિષુ

Respective lords of the eight directions

(૧.૩.૧૭૮) ઇન્દ્રો વલ્કિઃ પિતૃપતિર્નેરૂતો વરુણો મરુત્

(૧.૩.૧૭૯) કુબેર ઇશઃ પતયઃ પૂર્વાડદીનાં દિશાં ક્રમાત્

Respective planets associated to the eight directions

(૧.૩.૧૮૦) રવિઃ શુક્રો મહીસૂનુઃ સ્વર્ભાનુર્ભાનુજો વિધુઃ

(૧.૩.૧૮૧) બુધો બૃહસ્પતિશ્ચેતિ દિશાં ચૈવ તથા ગ્રહાઃ

Respective elephants associated to the eight directions

(૧.૩.૧૮૨) ઐરાવતઃ પુણ્ડરીકો વામનઃ કુમુદોડગ્જનઃ

(૧.૩.૧૮૩) પુષ્પદન્તઃ સાર્વભૌમઃ સુપ્રતીકશ્ચ દિગ્ગજાઃ

Respective wives of the elephants

(૧.૩.૧૮૪) કરિણ્યોડભ્રમુકપિલાપિંગ્લાનુપમાઃ ક્રમાત્

(૧.૩.૧૮૫) તામ્રકર્ણી શુભ્રદન્તી ચાડગ્ગના ચાડગ્જનાવતી

Sector between directions (2), Inner space (2), Horizon (2)

(૧.૩.૧૮૬) કલીબાડવ્યયં ત્વપદિશં દિશોર્મધ્યે વિદિક્ સ્ત્રિયામ્

(૧.૩.૧૮૭) અભ્યન્તરં ત્યન્તરાલં ચક્રવાલં તુ માણ્ડલમ્

Cloud (15), line of clouds (2), Belonging to clouds

(૧.૩.૧૮૮) અભં મેઘો વારિવાહઃ સ્તનચિત્તુર્ભલાહકઃ

(૧.૩.૧૮૯) ધારાધરો જલધરસ્તડિત્વાન્ વારિદોડમ્બુભૃત્

(૧.૩.૧૯૦) ઘનજીમૂતમુદિરજલમુગ્ધૂમયોનયઃ

- (१.३.१८१) कादम्बिनी मेघमाला त्रिषु मेघभवेऽस्त्रियम्
Thundering (3), Lightening (10), Thunderclap (2), Lightening flash (2)
- (१.३.१८२) स्तनितं गर्जितं मेघनिर्घोषे रसिताऽदि य
(१.३.१८३) शम्पा शतङ्गदाङ्गादिचैरावत्यः क्षणप्रभा
(१.३.१८४) तडित्सौदामनी विद्युच्च्यला थपला अपि varसौदामिनी
(१.३.१८५) स्कूर्ण्युर्वजनिर्घोषो मेघज्योतिरिरंभटः
Rainbow (3),
(१.३.१८६) धन्नायुधं शङ्घनुस्तदैव ऋजुरोडितम्
Rain (2), Drought (2), Continuous rain (2), Droplets
(१.३.१८७) वृष्टिवर्षं तद्विधातेऽवग्राडाऽवग्रडौ समौ
(१.३.१८८) धारासम्पात आसारः शीकरोम्बुकणाः स्मृताः
Hail (2), Cloudy day
(१.३.१८९) वर्षोपलस्तु करका मेघश्चनेऽह्नि दुर्दिनम्
Covering (8)
(१.३.२००) अन्तर्धा व्यवधा पुंसि त्यन्तर्धिरपवारणम्
(१.३.२०१) अपिधानतिरोधानपिधानाऽऽच्छादनानि य
Moon (20)
(१.३.२०२) डिमांशुश्चन्द्रमाश्चन्द्र धन्तुः कुमुदभान्धवः
(१.३.२०३) विधुः सुधांशुः शुभ्रांशुरोषधीशो निशापतिः
(१.३.२०४) अञ्जो जैवातृकः सोमो ग्लौर्मृगाङ्कः कलानिधिः
(१.३.२०५) द्विजराजः शशधरो नक्षत्रेशः क्षपाकरः
Moon's sixteenth part, Full moon (2)
(१.३.२०६) कला तु षोडशो भागो भिम्भोऽस्त्री मण्डलं त्रिषु
Piece, part (4), Half
(१.३.२०७) भित्तं शकलभण्डे वा पुंस्यर्धोऽर्धं समेशडे
Moonlight (3), Purity or brightness (2)
(१.३.२०८) चन्द्रिका कौमुदी ज्योत्स्ना प्रसाहस्तु प्रसन्नता
Mark or spot (6)
(१.३.२०९) कलङ्गाङ्गौ लाञ्छनं य चिह्नं लक्ष्म य लक्षणम्
Exquisite beauty, Splendour (4)
(१.३.२१०) सुषमा परमा शोभा शोभा कान्तिर्द्युतिश्छविः
Snow or frost (7), Snowdrift, accumulated snow (2)

- (१.३.२११) अवश्यायस्तु नीलारस्तुषारस्तुडिनं डिमम्
 (१.३.२१२) प्रालेयं मिडिका चाऽथ डिमानी डिमसंऽतिः
 Coldness, Cold (7)
 (१.३.२१३) शीतं गुणो तद्द्रव्यार्थाः सुधीमः शिशिरो जऽः
 (१.३.२१४) तुषारः शीतलः शीतो डिमः समाऽन्यलिङ्गकाः
 Dhruva (2), Agastya (3), Agastya's wife (also star names)
 (१.३.२१५) ध्रुव औत्तानपाटिः स्यात् अगस्त्यः कुम्भसम्भवः
 (१.३.२१६) मैत्रावरुणिरस्यैव लोपामुद्रा सधर्मिणी
 Star or asterism (6), Names of the 27 constellations and their parts
 (१.३.२१७) नक्षत्रमूक्षं भं तारा तारकाऽप्युडु वा स्त्रियाम्
 (१.३.२१८) दक्षायिणोऽश्विनीत्यादितारा अश्वयुगश्विनी
 (१.३.२१९) राधाविशाभा पुष्ये तु सिध्यतिष्यौ श्रविष्ठया
 (१.३.२२०) समा धनिष्ठाः स्युः प्रोष्ठपदा भाद्रपदाः स्त्रियः
 (१.३.२२१) मृगशीर्षं मृगशिरस्तस्मिन्नेवाऽऽग्राहायणी
 (१.३.२२२) ध्रुवलास्तस्त्रिरोद्देशे तारका निवसन्ति याः
 Planet Jupiter (9)
 (१.३.२२३) बृहस्पतिः सुरार्यार्यो गीष्पतिर्धिषणो गुरुः
 (१.३.२२४) श्रुव आङ्गिरसो वायस्पतिश्चित्रशिषिष्णोऽजः
 Planet Venus (6)
 (१.३.२२५) शुक्रो दैत्यगुरुः काव्य उशना भार्गवः कविः
 Planet Mars (5), Planet Mercury (3)
 (१.३.२२६) अङ्गारकः कुजो भौमो लोडिताङ्गो मळीसुतः
 (१.३.२२७) रौडिणोयो बुधः सौम्यः समौ सौरिशनैश्चरौ
 Rahu or the ascending node (5)
 (१.३.२२८) तमस्तु राहुः स्वर्भानुः सैडिकेयो विधुन्तुः
 Ursa major
 (१.३.२२९) समर्षयो मरीच्यत्रिमुभाश्चित्रशिषिष्णोऽनः
 Rising of the Zodiac signs(Lagna), The zodiac
 (१.३.२३०) राशीनामुद्यो लङ्गं ते तु मेषवृषाद्यः
 Sun (54)
 (१.३.२३१) सूरसूर्यार्यमादित्यद्वादशात्मदिवकराः
 (१.३.२३२) भास्कराऽस्करभ्रम्रभाकरविभाकराः

- (१.३.२३३) भास्वद्विवस्वत्समाश्रुदिरिदश्रोषणरश्मयः
 (१.३.२३४) विकर्तनार्कमार्तण्डमिडिरारुणपूषणः
 (१.३.२३५) धूमणिस्तरणिर्मित्रश्चित्रभानुर्विरोचनः
 (१.३.२३६) विभावसूर्गुणपतिस्त्विषांपतिरुर्पतिः
 (१.३.२३७) भानुर्दसः सडस्रांशुस्तपनः सविता रविः
 (१.३.२३८) पद्माक्षस्तेजसांराशिश्छायानाथस्तमिस्रडा
 (१.३.२३९) कर्मसाक्षी जगत्स्यक्षुर्वोकभन्धुस्त्रयीतनुः
 (१.३.२४०) प्रद्योतनो दिनमणिः भद्योतो लोकभान्धवः
 (१.३.२४१) धनो भगो धामनिधिश्रांडशुमाल्यञ्जनीपतिः
 Sun's three attendants, Sun's son (5), Halo (4)
 (१.३.२४२) माठरः पिङ्गलो दण्डश्चाण्डांशोः पारिपार्श्वकाः
 (१.३.२४३) सूरसूतोऽरुणोऽनूरुः काश्यपिर्गुरुऽग्रजः
 (१.३.२४४) परिवेषस्तुपरिधिरुपसूर्यकमण्डले
 Ray (11), Light or brightness (11), Sunlight (3)
 (१.३.२४५) किरणोऽस्रमयूष्मांशुगमस्तिघृणिरश्मयः
 (१.३.२४६) भानुः करो मरीचिः स्त्रीपुंसयोर्दीधितिः स्त्रियाम्
 (१.३.२४७) स्युः प्रभारुगुचिस्त्वल्भाभाश्छविद्युतिदीप्तयः
 (१.३.२४८) रोचिः शोचिरुभे क्लीभे प्रकाशो धोत आतपः
 Lukewarm (4), Very hot (4), Mirage (2)
 (१.३.२४९) कोषणं कवोषणं मन्दोषणं कटुषणं त्रिषु तद्भति
 (१.३.२५०) तिग्मं तीक्ष्णं भरं तद्भृगुतृषणा मरीचिका mark धति दिग्बर्गः ॥

कालवर्गः ।

- Time (4), First (lunar calendar) day (2), Lunar day
 (१.४.२५१) कालो दिष्टोऽप्यनेडापि समयोऽप्यथ पक्षतिः mark अथ कालवर्गः
 Day (5), Morning (9), Evening (4)
 (१.४.२५२) प्रतिपद् द्वे धमे स्त्रीत्वे तदाऽऽधास्तितथयो द्वयोः
 (१.४.२५३) घस्रो दिनाऽऽनी वा तु क्लीभे दिवसवासरौ
 (१.४.२५४) प्रत्यूषोऽऽर्भुषं कल्यमुषःप्रत्युषसी अपि

- (१.४.२५५) व्युष्टं विभातं द्वे क्लीबे पुंसि गोसर्गं षष्ठ्यते
 (१.४.२५६) प्रभातं च दिनान्ते तु सायं संध्या पितृप्रसूः
 Three parts of the day, Night (12)
- (१.४.२५७) प्राणापरारुमध्याह्नास्त्रिसंध्यमथ शर्वरी
 (१.४.२५८) निशा निशीथिनी रात्रिस्त्रियामा क्षाणदा क्षपा
 (१.४.२५९) विभावरीतमस्विन्यौ रजनी यामिनी तमी
 Dark night, Moonlit night
- (१.४.२६०) तमिस्रा तामसी रात्रिज्यौत्सनी चन्द्रिकयाऽन्विता
 Night together with adjoining days
- (१.४.२६१) आगामिवर्तमानार्द्युक्तायां निशि पक्षिणी
 Collection of nights, Late evening (2)
- (१.४.२६२) गणरात्रं निशा बह्व्यः प्रदोषो रजनीमुभम्
 Midnight (2), A period of 3 hours (2)
- (१.४.२६३) अर्धरात्रनिशीथौ द्वौ द्वौ यामप्रदरौ समौ
 Join of fortnights, Last days of fortnights (20)
- (१.४.२६४) स पर्वसंधिः प्रतिपत्यञ्चदृश्योर्यदन्तरम्
 Full moon day (2)
- (१.४.२६५) पक्षान्तौ पञ्चदश्यौ द्वे पूर्णमासी तु पौर्णिमा varपौर्णिमासी
 Night of the almost full moon, Night of the really full moon
- (१.४.२६६) कलाडीने साऽनुमतिः पूर्णो राका निशाकरे
 New moon day (4)
- (१.४.२६७) अमावास्या त्वमावस्या दर्शः सूर्येन्दुसंगमः
 Night mostly without moon, Night without any moon
- (१.४.२६८) सा दृष्टेन्दुः सिनीवाली सा नष्टेन्दुकला कुडूः
 Eclipse, Eclipsed Sun or Moon
- (१.४.२६९) उपरागो ग्रहो राहुग्रस्ते त्विन्दौ च पूषिणे च
 (१.४.२७०) सोपप्लवोपश्क्तौ द्वौ अञ्च्युत्यात उपाहितः
 Sun and Moon
- (१.४.२७१) ऐक्योक्त्या पुष्यवन्तौ द्विवाकरनिशाकरौ
 Nimesha: Time needed for flickering of an eye
 18 Nimesha = Kashtha, 30 Kashtha = Kala
- (१.४.२७२) अष्टादश निमेषास्तु काष्ठा त्रिंशत् तु ताः कला

30 Kala = Kshana, 12 Kshana = Muhurta

(१.४.२७३) तास्तु त्रिंशत् क्षणस्ते तु मुहूर्तो द्वादशादस्त्रियाम्

30 Muhurta = (Full) day (24 Hours), 15 Days = PakSha (fortnight)

(१.४.२७४) ते तु त्रिंशद्विंशतिः पक्षस्ते दशपञ्च य

First and second fortnight, 2 fortnights = (Lunar) Month

(१.४.२७५) पक्षौ पूर्वाऽपरौ शुक्लकृष्णौ मासस्तु तावुभौ

Two months = Ritu (season), 3 Ritus = Ayana (Semester)

(१.४.२७६) द्वौ द्वौ मार्गादिमासौ स्यादृतुस्तैरयनं त्रिभिः

2 Ayana = Year, Equinox

(१.४.२७७) अयने द्वे गतिरुदयदक्षिणाऽर्कस्य वत्सरः

(१.४.२७८) समरात्रिदिवे काले विषुवद्विषुवं य तत्

Constellation names determine names for Full moon days and their months

For example, Pushya constellation names Paushi full moon night and Pausha month.

(१.४.२७९) पुष्ययुक्ता पौर्णमासी पौषी मासे तु यत्र सा

(१.४.२८०) नाम्ना स पौषो माघाऽऽद्याश्चैवमेकादशाऽपरे

Margashirsha (9 th month) (4), Pausha (10 th) (3)

(१.४.२८१) मार्गशीर्षे सडा मार्ग आत्राडायणिकश्च सः

(१.४.२८२) पौषे तैषसडस्यौ द्वौ तपा माघेऽथ कृत्वाग्ने

Magha (11 th) (2) Falguna (12 th) (3), Chaitra (1 st) (3)

(१.४.२८३) स्यात्तपस्यः कृत्वाग्नेः स्यात्त्रैत्रे यैत्रिको मधुः

Vaishakh (2 nd) (3), Jyeshtha (3 rd) (2)

(१.४.२८४) वैशाखे माघवो राघो ज्येष्ठे शुक्रः शुचिस्त्वयम्

Ashadha (4 th) (2), Shravana (5 th) (3)

(१.४.२८५) आषाढे श्रावणे तु स्यान्नभाः श्रावणिकश्च सः

Bhadrapada (6 th) (4), Ashvin (7 th) (3)

(१.४.२८६) स्युर्नभस्यप्रौष्ठपदभाद्रभाद्रपदाः समाः

(१.४.२८७) स्यादाश्विनं षष्ठोऽप्याश्वयुजोऽपि स्यात्तु कार्तिके varकार्तिके

Kartika (8 th) (4), Fall (Months 9-10), Winter (Months 11-12)

(१.४.२८८) बालुलोर्जे कार्तिकिको डेमन्तः शिशिरोऽस्त्रियाम्

Spring (Months 1-2) (3), Summer (Months 3-4) (7)

(१.४.२८९) वसन्ते पुष्यसमयः सुरभिर्ग्रीष्म उष्मकः

(१.४.२९०) निदाघ उष्णोपगम उष्ण उष्मागमस्तपः

Monsoon (Months 5-6) (2), Autumn (Months 7-8)

(१.४.२८१) स्त्रियां प्रावृट् स्त्रियां भूमि वर्षा अथ शरत्स्त्रियाम्
Season, Year (6)

(१.४.२८२) षडमी ऋतवः पुंसि मार्गदीनां युगैः क्मात्

(१.४.२८३) संवत्सरो वत्सरोऽब्दो ङायनोऽस्त्री शरत्समाः

Human Month = Ancestral day, Human year = Divine day

(१.४.२८४) मासेन स्यादडोरत्रः पैत्रो वर्षेण दैवतः

Human Yuga quartet = Divine Yuga, Divine 2000 Yuga = Brahma's day = Human kalpa

(१.४.२८५) दैवे युगसदस्रे द्वे ब्राह्मः कल्पौ तु तौ नृणाम्

Manvantara = 71 Divine yuga

(१.४.२८६) मन्वन्तरं तु दिव्यानां युगानामेकसमतिः

Destruction of world (between epochs) (5)

(१.४.२८७) संवर्तः प्रलयः कल्पः क्षयः कल्पान्त एत्यपि

Sin (12), Virtue or merit (5)

(१.४.२८८) अस्त्री पङ्क्तुं पुमान्याप्मा पापं किंलिषडकल्मषम्

(१.४.२८९) कलुषं वृञ्चिनैनोऽघमंङो दुरितदुष्कृतम्

(१.४.३००) स्याद्भर्ममस्त्रियां पुण्यश्रेयसी सुकृतं वृषः

Joy or happiness (12), Prosperity, blessing (12)

(१.४.३०१) मुत्प्रीतिः प्रमदो ङर्षः प्रमोदाऽऽमोदसम्मदाः

(१.४.३०२) स्यादानन्दथुरानन्दः शर्मशातसुभानि य

(१.४.३०३) शःश्रेयसं शिवं भद्रं कल्याणं मङ्गलं शुभम्

(१.४.३०४) भावुकं भविकं भव्यं कुशलं क्षेममस्त्रियाम्

(१.४.३०५) शस्तं चाऽथ त्रिषु द्रव्ये पापं पुण्यं सुभाटि य

Excellent! (5), Good luck

(१.४.३०६) मतल्लिका मयर्थिका प्रकाण्डमुद्गतल्लजौ

(१.४.३०७) प्रशस्तवायकाच्यमून्ययः शुभाऽऽवडो विधिः

Destiny or luck (6), Cause (3), Root cause

(१.४.३०८) दैवं दिष्टं भागधेयं भाग्यं स्त्री नियतिर्विधिः

(१.४.३०९) उेतुर्नां कारणं बीजं निदानं त्वादिकारणम्

Soul (3), State (of body etc.), Three Qualities (of all things)

(१.४.३१०) क्षेत्रज्ञ आत्मा पुरुषः प्रधानं प्रकृतिः स्त्रियाम्

(१.४.३११) विशेषः कालिकोऽवस्था गुणाः सत्त्वं रजस्तमः

Birth (6), Living being (6)

(१.४.३१२) जनुर्जननजन्मानि जनिरुत्पत्तिरुद्भवः

(१.४.३१३) प्राणी तु येतनो जन्मी जन्तुजन्युशरीरिणः

Kind or type (3), Individuality, Mind (7)

(१.४.३१४) जातिर्जातं य सामान्यं व्यक्तिस्तु पृथगात्मता

(१.४.३१५) चित्तं तु येतो लुदयं स्वान्तं लुन्मानसं मनः mark छति कालवर्गः ॥

धीवर्गः ।

Comprehension, intellect (14)

(१.प.३१६) बुद्धिर्भनीषा धिषणा धीः प्रज्ञा शेमुषी मतिः mark अथ धीवर्गः ।

(१.प.३१७) प्रेक्षोपलब्धिश्चित्संवित्रतिपजृझामिथेतनाः

Retentive intellect (1), Volition (1), Attention (3)

(१.प.३१८) धीर्धारणावती मेधा संकल्पः कर्म मानसम्

(१.प.३१९) अवधानं समाधानं प्रणिधानं तथैव य

Awareness (2), Reflection (3), Reasoning (3), Doubt (4)

(१.प.३२०) चित्ताभोगो मनस्कारश्चर्या संप्या विचारणा

(१.प.३२१) विमर्शो भावना यैव वासना य निगद्यते

(१.प.३२२) अध्याहारस्तर्क उाडो विचिकित्सा तु संशयः

(१.प.३२३) संदेहद्वारौ याथ समौ निर्णयनिश्चयौ

Heresy or atheism (2), Malice (2), Conclusion or theorem (2), Delusion (3)

(१.प.३२४) मिथ्यादृष्टिर्नास्तिकता व्यापादो द्रोडचिन्तनम्

(१.प.३२५) समौ सिद्धान्तराद्धान्तौ भ्रान्तिर्मिथ्यामतिर्भ्रमः

Agreement (10)

(१.प.३२६) संविदागूः प्रतिज्ञानं नियमाश्रवसंश्रवाः

(१.प.३२७) अङ्गीकाराभ्युपगमप्रतिश्रवसमाधयः

Spiritual knowledge (1), Worldly or profane knowledge (1)

(१.प.३२८) मोक्षे धीर्ज्ञानमन्यत्र विज्ञानं शिल्पशास्त्रयोः

Salvation or liberation (8), Spiritual ignorance (4)

(१.प.३२९) मुक्तिः कैवल्यनिर्वाणश्रेयोनिःश्रेयसाभृतम्

- (१.प.३३०) भोक्षोऽपवर्गोऽथाज्ञानमविद्याऽलंमतिः स्त्रियाम्
(Listed) five sense objects (3), Sense organs (3), Intellectual organ (1)
- (१.प.३३१) रुपं शब्दो गन्धरसस्पर्शाश्च विषया अमी
(१.प.३३२) गोचरा इन्द्रियार्थाश्च लृषीकं विषयीन्द्रियम्
(१.प.३३३) कर्मेन्द्रियं तु पाय्वादि मनोनेत्रादि धीन्द्रियम्
Astringent (2), Sweet (1), Salty (1)
- (१.प.३३४) तुवरस्तु कषायोऽस्त्री मधुरो लवणः कटुः
Pungent (hot) (1), Sour (1), Tastes (all six) (1)
- (१.प.३३५) तिक्तोऽम्बुश्च रसाः पुंसि तद्गन्धुषडमी त्रिषु
Aroma (1), Extremely pleasant smell (1), Permeating smell (2)
- (१.प.३३६) विमर्दोत्थे परिमलो गन्धे जनमनोदरे
(१.प.३३७) आमोदः सोऽतिनिर्दारी वाय्वलिङ्गात्त्वमागुणात्
(१.प.३३८) समाकर्षा तु निर्दारी सुरभिर्घ्राणार्तर्षणः
Aromatics (4), Breath-freshner (2), Foul smelling (2), Rotten (1)
- (१.प.३३९) छगन्धः सुगन्धिः स्यादामोदी मुषवासनः
(१.प.३४०) पूतिगन्धस्तु दुर्गन्धो विस्रं स्यादामगन्धि यत्
White (16), Grey (off-white) (2), Black or dark blue (7)
- (१.प.३४१) शुक्लशुभ्रशुचिश्चेतविशदश्येतपाण्डराः
(१.प.३४२) अवदातः सितो गौरोऽवलक्षो धवलोऽर्जुनः
(१.प.३४३) हरिणः पाण्डुरः पाण्डुरीषत्याण्डुस्तु धूसरः
(१.प.३४४) कृष्णो नीलासितश्यामकालश्यामलमेयकः
Yellow (3), Green (3), Red (2), Crimson (1)
- (१.प.३४५) पीतो गौरो हरिद्राभः पलाशो हरितो हरित्
(१.प.३४६) लोहितो रोहितो रक्तः शोणः कोकनदृच्छविः
Light pink (1), Dark pink (1), Brown (2), Purple (3)
- (१.प.३४७) अव्यक्ततरागस्त्वरुणः श्वेतरक्तस्तु पाटलः
(१.प.३४८) श्यावः स्यात्कपिशो धूम्रधूमलौ कृष्णलोहिते
Tawny (6), variegated (6)
- (१.प.३४९) कडारः कपिलः पिङ्गपिशङ्गौ कद्रुपिङ्गलौ
(१.प.३५०) चित्रं किर्मीरकल्माषशबलैताश्च कर्भुरे
Colors as words are masculine, as adjectives follow nouns
- (१.प.३५१) गुणो शुक्लादयः पुंसि गुणिलिङ्गास्तु तद्गति mark इति धीवर्गः ॥

शब्दवर्गः ।

Talk or speech or language (13)

(१.६.३५२) आञ्जनी तु भारती भाषा गीर्वाण्वाणी सरस्वती mark अथ शब्दादिवर्गः ।

(१.६.३५३) व्याडार उक्तिर्लपितं भाषितं वचनं वचः

Corrupted (or changed) speech (2), word (1), Sentence (1)

(१.६.३५४) अपभ्रंशोऽपशब्दः स्याच्छास्त्रे शब्दस्तु वाचकः

(१.६.३५५) तिङ् सुभन्तयथो वाक्यं क्रिया वा कारकान्विता

Vedas (scriptures) (4), Prescribed way of life (dharma) (1)

(१.६.३५६) श्रुतिः स्त्री वेद आम्नायस्त्रयी धर्मस्तु तद्विधिः

Three vedas (listed) (1), Subsidiary vedas (vedanga) (1), OM (2)

(१.६.३५७) स्त्रियामृक् सामयजुषी धृति वेदास्त्रयस्त्रयी

(१.६.३५८) शिक्षेत्यादि श्रुतेरङ्गमोङ्कारप्रणवौ समौ

History (2), Vedic accents (1), Logic (1), Ethics (1)

(१.६.३५९) धृतिडासः पुरावृत्तमुदात्ताधास्त्रयः स्वरः

(१.६.३६०) आन्वीक्षिकी दण्डनीतिस्तर्कविद्याऽर्थशास्त्रयोः

Tale (1), Epic story (1), Story (2), Riddle (2)

(१.६.३६१) आप्यायिकोपलब्धार्था पुराणं पञ्चलक्षणम्

(१.६.३६२) प्रबन्धकल्पना कथा प्रवहिका प्रलेखिका

Social code (Dharma) (1), Compendium (2)

(१.६.३६३) स्मृतिस्तु धर्मसंछिता समाहृतिस्तु संग्रहः

Poetic challenge line for completion (1), Rumor (2)

(१.६.३६४) समस्या तु समासार्था डिवदन्ती जनश्रुतिः

News (4), Name (6), Call or summons (3), Collective call (1)

(१.६.३६५) वार्ता प्रवृत्तिर्वृत्तान्त उदन्तः स्यादथाऽह्वयः

(१.६.३६६) आप्याह्वे अभिधानं य नामधेयं य नाम य

(१.६.३६७) हूतिराकारणाऽऽह्वानं संहूतिर्भुङ्भिः कृता

Dispute or debate (2), Preface or introduction (2)

(१.६.३६८) विवादो व्यवहारः स्याद्गुपन्यासस्तु वाङ्मुषम्

Illustration or example (2), Oath (2), Question (3), Answer (2)

(१.६.३६८) उपोद्धात उदाहारः शपनं शपथः पुमान्

(१.६.३७०) प्रश्नोऽनुयोगः पृथ्वा य प्रतिवाक्योत्तरे समे

Groundless demand (2), False accusation (2), Rapture or roar (1)

(१.६.३७१) मिथ्याभियोगोऽभ्याप्यानमथ मिथ्याभिर्शंसनम्

(१.६.३७२) अभिशापः प्रार्थास्तु शब्दः स्यादनुरागजः

Fame (3), Praise (4), Repetition (1), Shouting (2)

(१.६.३७३) यशः कीर्तिः समज्ञा य स्तवः स्तोत्रं स्तुतिर्नृतिः

(१.६.३७४) आग्नेडितं द्विस्त्रिरुक्तमुच्चैर्घुष्टे तु घोषणा

Trembling (of speech in stress) (1), Censure, blame or contempt (10)

(१.६.३७५) काङ्क्षः स्त्रियां विकारो यः शोडभीत्यादिभिर्ध्वनेः

(१.६.३७६) अवर्णाऽक्षेपनिर्वाहपरीवाहापवाहवत् ।

(१.६.३७७) उपकोशो जुगुप्सा य कुत्सा निन्दा य गर्डलो

Harsh speech (2), Reproach (1), Admonition or gossip (1)

(१.६.३७८) पारुष्यमतिवाहः स्याद् भर्त्सनं त्वपकारगीः

(१.६.३७९) यः सनिन्त उपालम्भस्तत्र स्यात्परिभाषणम्

Accusation (of adultery) (1), Conversation (2), Rambling (speech) (1)

(१.६.३८०) तत्र त्वाक्षारणा यः स्यादाकोशो मैथुनं प्रति

(१.६.३८१) स्यादाभाषणमालापः प्रलापोऽनर्थकं वयः

repetitious speech (2), Lamentation (2)

(१.६.३८२) अनुलापो मुहुर्भाषा विलापः परिदेवनम्

Quarrel (2), Familiar or confidential conversation (1)

(१.६.३८३) विप्रलापो विरोधोक्तिः संलापो भाषणं मिथः

Good speech (2), Denial or excuse (2), Objection (3), Cursing (3)

(१.६.३८४) सुप्रलापः सुवचनमपलापस्तु निह्वः

(१.६.३८५) योधमाक्षेपाऽभियोगौ शापाऽकोशौ दुरेषणा

Sweet-talk (3), Message (2)

(१.६.३८६) अस्त्री याट्ट यट्ट श्लाघा प्रेमणा मिथ्याविकथनम्

(१.६.३८७) संदेशवाग्वयिकं स्याद्वाग्भेदास्तु त्रिषूत्तरे

Following adjectives of speech take appropriate genders

Inauspicious (1), Auspicious (1), Very sweet (1), Proper or coherent (2)

(१.६.३८८) रुशती वागकल्याणी स्यात्कल्या तु शुभात्मिका

- (१.६.३८८) अत्यर्थमधुरं सान्त्वं संगतं लृद्यङ्गमम्
Harsh (2), Obscene or crude (2), Pleasing and true (1), Contradictory (2)
- (१.६.३८०) निष्ठुरं परुषं ग्राम्यमश्लीलं सूनुतं प्रिये
(१.६.३८१) सत्येऽथ संकुलङ्गिलेष्टे परस्परपराडते
Slurred (1), Fast (1), Sputtered (1), Meaningless (1)
- (१.६.३८२) लुभवर्णपिष्टं अस्तं निरस्तं त्वरितोदितम्
(१.६.३८३) अभ्यूकृतं सनिष्ठीवमभ्युक्तं स्यादनर्थकम्
Inappropriate (2), Oxymoron (1), Sarcastic (2), Loving (1)
- (१.६.३८४) अनक्षरमवाच्यं स्यादाडतं तु भूषार्थकम्
(१.६.३८५) सोऽलुण्ठनं तु सोऽत्रासं मणितं रतिकूजितम्
Plain, pleasant, clear (5), Unclear or garbled (2), False (1)
- (१.६.३८६) श्राव्यं लृद्यं मनोहारि विस्पष्टं प्रकटोदितम्
(१.६.३८७) अथ म्लिष्टमविस्पष्टं वितथं त्वनृतं वयः
True (4)
- (१.६.३८८) सत्यं तथ्यमृतं सभ्यगमूनि त्रिषु तद्भति
Sound (17), (Sound of) clothes or leaves (1)
- (१.६.३८९) शब्दे निनादननदध्वनिध्वानरवस्वनाः
(१.६.४००) स्वाननिर्घोषनिर्द्धनादनस्वाननिस्वनाः
(१.६.४०१) आरवाऽऽरावसंरावविरावा अथ मर्मरः
(Sound of) ornaments (1), (sound of) string instruments (5), Same but louder (2)
- (१.६.४०२) स्वनिते वस्त्रपर्णानां लूषणानां तु शिञ्जितम्
(१.६.४०३) निकवाणो निकवाणः कवाणः कवाणः कवाणमित्यपि
(१.६.४०४) वीणायाः क्वणिते प्राटेः प्रक्वाणप्रक्वाणाद्यः
Uproar (2), Uproar by birds (1), Echo (2), Singing (2)
- (१.६.४०५) डोलाडलः कलकलस्तिरश्चां वाशितं रुतम्
(१.६.४०६) स्त्री प्रतिश्रुत्प्रतिध्वाने गीतं गानमिमे समे mark षति शब्दादि वर्गः ॥

नाट्यवर्गः ।

The seven notes. These are respectively natural sounds of:

Elephants, Cows, Goats, Peacocks, Curlews (krauncha), Horses, Cuckoos

In usual notation, these are: BDECFAG

Minute tone (1), Pleasing soft tone (1), Medium pitch (1), High pitch (1)

(१.७.४०७) निषाद्वर्षभगान्धारषड्जमध्यमधैवताः mark अथ नाट्यवर्गः ।

(१.७.४०८) पञ्चमश्चेत्यमी सम तन्त्रीकण्ठीत्थिताः स्वराः

(१.७.४०९) काकली तु कले सूक्ष्मे ध्वनौ तु मधुराऽऽकुटे

(१.७.४१०) कलो मन्द्रस्तु गम्भीरे तारोऽत्युच्चैस्त्रयस्त्रिषु

In the stomach form 22 low tones (Shruti). They become medium or high pitched if made in throat or head.

(१.७.४११) नृणांमुरसि मध्यस्थो द्वाविंशतिविधो ध्वनिः

(१.७.४१२) स मन्द्रः कण्ठमध्यस्थस्तारः शिरसि गीयते

Harmony (1), Lute (veena) (3), Seven stringed lute (1)

(१.७.४१३) समन्वितलयस्त्वेकतालो वीणा तु वल्लकी

(१.७.४१४) विपञ्ची सा तु तन्त्रीभिः समभिः परिवादिनी

String instrument (1), Drum instrument (1), Wind instrument (1), Bell or gong (1)

(१.७.४१५) ततं वीणाऽऽदिकं वाद्यमानद्धं मुरजाऽऽदिकम्

(१.७.४१६) वंशाऽऽदिकं तु सुषिरं कांस्यतावाऽऽदिकं धनम्

Any of these four instruments (2), Twofaced drum (2), Its three types

(१.७.४१७) यतुर्विधमिदं वाद्यं वाटिनाऽऽतोद्यनामकम्

(१.७.४१८) मृदङ्गा मुरजा भेदास्त्वङ्क्याऽऽविङ्गयोर्ध्वकास्त्रयः

Large drum (2), Kettle drum (2), Large kettle drum (2), Bow (for playing string instrument) (1)

(१.७.४१९) स्याद् यशःपटलो ढक्का भेरी स्त्री द्दुन्दुभिः पुमान्

(१.७.४२०) आनकः पटलोऽस्त्री स्यात् कोणो वीणाऽऽदिवानम्

Parts of the lute: Neck (1), The bowl (2)

(१.७.४२१) वीणादण्डः प्रवालः स्यात् ककुभस्तु प्रसेवकः

The body (1), String attachment (1)

(१.७.४२२) कोलम्भकस्तु कायोऽस्या उपनालो निबन्धनम्

Six names of other special drums, (Female) dancer (2)

(१.७.४२३) वाद्यप्रभेदा उमरुमङ्कुडिङ्गिउमर्जराः

(१.७.४२४) मर्दलः पणवोऽन्ये च नर्तकीवासिके समे

Dancing speeds low, medium, high, Beating time(1), Musical pause or rest (1)

- (१.१.४२५) विलम्बितं द्रुतं मध्यं तत्त्वमोघो धनं कृमात्
 (१.१.४२६) तालः कालक्रियामानं लयः साम्यमथाऽस्त्रियाम्
 Dance (6), The musical arts (dance, song, instrument) (1)
 (१.१.४२७) ताण्डवं नटनं नाटयं लास्यं नृत्यं च नर्तने
 (१.१.४२८) तौर्यत्रिकं नृत्यगीतवाद्यं नाटयमिदं त्रयम्
 Female impersonator dancer in drama (3), Courtesan (1)
 (१.१.४२९) भ्रुकुंसश्च भ्रुकुंसश्च भ्रुकुंसश्चेति नर्तकः
 (१.१.४३०) स्त्रीविषधारी पुरुषो नाटयोक्तौ गण्डिकाज्जुका
 Husband of sister (1), Learned man (1), Father (1), Prince (2)
 (१.१.४३१) भगिनीपतिरावुत्तो भावो विद्वानथाऽऽवुकः
 (१.१.४३२) जनको युवराजस्तु कुमारो भर्तृदारकः
 King (2), Princess (1), Queen (1), Other wives of a king (1)
 (१.१.४३३) राजा भद्रारको देवस्तत्सुता भर्तृदारिका
 (१.१.४३४) देवी कृताभिषेकायामितरासु तु भट्टिनी
 Interjection for a forbidden act (1), King's brother-in-law (1)
 (१.१.४३५) अश्रमप्यमवधोक्तौ राजश्यालस्तु राष्ट्रियः
 Mother (1), Young lass (2), Venerable man (1), Catastrophe or end of drama (2)
 (१.१.४३६) अम्बा माताऽथ बाला स्याद्भासूरार्यस्तु मारिषः
 (१.१.४३७) अत्तिका भगिनी ज्येष्ठा निष्ठा निर्वल्लो सभे
 Vocatives for different female servants (1) each, Gesture (2), Expressive gesture (2)
 (१.१.४३८) लल्लो लल्लो ललाऽऽह्वाने नीत्यां येटीं सर्पीं प्रति
 (१.१.४३९) अङ्गुलारोऽङ्गुलविक्षेपो व्यञ्जकाऽभिनयौ समौ
 Acting by body or expression (1), Eight types of emotions (rasa) listed
 (१.१.४४०) निर्वृत्ते त्वङ्गसत्त्वाभ्यां द्वे त्रिष्वङ्गिकसात्त्विके
 (१.१.४४१) शङ्कारवीरकरुणाऽऽद्भुतहास्यभयानकाः
 Love emotion (3), Heroism (2), Tenderness (7), Merriment (3), Disgust(2)
 (१.१.४४२) भीभत्सरौद्रौ च रसाः शङ्कारः शुचिरुज्ज्वलः
 (१.१.४४३) उत्साहवर्धनो वीरः कारुण्यं करुणा घृणा
 (१.१.४४४) कृपा दयाऽनुकम्पा स्यादनुकोशोऽप्यथो लसः
 (१.१.४४५) हासो हास्यं च भीभत्सं विकृतं त्रिष्विदं द्वयम्
 Wonderment (4), Terror (9), Anger or horror (2), Fear (6)
 (१.१.४४६) विस्मयोऽद्भुतमाश्चर्यं चित्रमप्यथ भैरवम्

- (१.७.४४७) दारुणं भीषणं भीष्मं धोरं भीमं भयानकम्
 (१.७.४४८) भयङ्करं प्रतिभयं रौद्रं तूग्रमभी त्रिषु
 (१.७.४४९) यतुर्दश दशस्त्रासो भीतिर्भीः साध्वसं भयम्
 Mental sentiment or attitude (1), Expression of it (1)
 (१.७.४५०) विकारो मानसो भावोऽनुभावो भावभोधकः
 Pride (5), Arrogance (6), Disrespect (9)
 (१.७.४५१) गर्वाऽभिमानोऽलङ्कारो मानश्चित्तसमुन्नतिः
 (१.७.४५२) दर्पोऽवलोकोऽवष्टम्भश्चित्तोद्रेकः स्मयो मद्
 (१.७.४५३) अनादरः परिभवः परीभावस्तिरस्त्रिया
 (१.७.४५४) रीढाऽवमाननाऽवज्ञाऽवलेनमसूक्ष्मांशम्
 Modesty or shame (5), Bashfulness (1)
 (१.७.४५५) मन्दाक्षं द्वीस्त्रपा व्रीडा लज्जा साऽपत्रपाऽन्यतः
 Patience, tolerance (2), Greed (for other's property) (1)
 (१.७.४५६) क्षान्तिस्तिक्तिक्षाऽभिध्या तु परस्य विषये स्पृहा
 Jealousy or envy (2), Nitpicking (1), Enmity (3), Grief (3)
 (१.७.४५७) अक्षान्तिरीर्ष्याऽसूया तु दोषाऽऽरोपो गुणेष्वपि
 (१.७.४५८) वैरं विरोधो विद्वेषो मन्युशोकौ तु शुक् स्त्रियाम्
 Repentance (3), Wrath or rage (7)
 (१.७.४५९) पश्चात्तापोऽनुतापश्च विप्रतीसारं धृत्यपि
 (१.७.४६०) कोपकोपाऽमर्षरोषप्रतिघा रूट्कुधौ स्त्रियौ
 Character or good conduct (1), Insanity (2)
 (१.७.४६१) शुक्यौ तु यस्मिन् शीलमुन्मादश्चित्तविक्षमः
 Affection or kindness (3), Desire or wish (12), Lust (1)
 (१.७.४६२) प्रेमा ना प्रियता लार्द्रं प्रेम स्नेहोऽथ दोहदम्
 (१.७.४६३) धृष्ट्या काङ्क्षा स्पृहेडा तद् वाञ्छा लिप्सा मनोरथः
 (१.७.४६४) कामोऽभिलाषस्तर्षश्च सोऽत्यर्थं वावसा द्वयोः
 Moral reflection (1), Mental decease (1) Recollection (3) Anxiety (2)
 (१.७.४६५) उपाधिर्ना धर्मचिन्ता पुंस्याधिर्मानसी व्यथा
 (१.७.४६६) स्याच्चिन्ता स्मृतिराध्यानमुत्कण्ठोत्कण्ठिके समे
 Perseverance or enthusiasm (2), Fortitude (1)
 (१.७.४६७) उत्साहोऽध्यवसायः स्यात् स वीर्यमतिशक्तिभाङ्
 Fraud or deceit (9), Carelessness or error (2)

- (१.७.४६८) कपटोऽस्त्री व्याजदम्भोपधयश्छन्नकैतवे
 (१.७.४६९) कुसृतिर्निकृतिः शाह्यं प्रमादोऽनवधानता
 Eagerness or curiosity (4), Women's affectionate actions (six listed) (1)
 (१.७.४७०) कौतूहलं कौतुकं च कुतुकं च कुतूहलम्
 (१.७.४७१) स्त्रीणां विलासबिम्बोऽविलम्बा ललितं तथा
 (१.७.४७२) छेला लीलेत्यमी छावाः क्रियाः शृङ्गारभावजाः
 Sport or amusement (6), Concealment or disguise (3)
 (१.७.४७३) द्रवकेलिपरीक्षासाः क्रीडा लीला च नर्म च
 (१.७.४७४) व्याजोऽपदेशो लक्ष्यं च क्रीडा ज्वेला च कुर्दनम्
 Sweat (3), Unconsciousness (2), camouflage (2), Excitement or hurry (2)
 (१.७.४७५) धर्मो निदाघः स्वेदः स्यात्प्रलयो नष्टयेष्टता
 (१.७.४७६) अवहित्वाकारगुमिः समौ संवेगसंभ्रमौ
 Three laughs: loud articulated (1), smile (1), laugh (1), Thrill (goosepimples) (2)
 (१.७.४७७) स्यादाञ्छुरितकं छसः सोत्प्रासः स मनाङ् स्मितम्
 (१.७.४७८) मध्यमः स्याद्विडसितं रोमाञ्चो रोमलर्षणम्
 Weeping (3), Yawning (2), Dishonest talk (2), Deviation or failure (2)
 (१.७.४७९) कन्दितं रुदितं कुष्टं जृम्भस्तु त्रिषु जृम्भणम्
 (१.७.४८०) विप्रलम्भो विसंवादो रिङ्गणं स्मलनं समे
 Sleep (5), Sleepiness or lassitude (2), Frown (3)
 (१.७.४८१) स्यान्निद्रा शयनं स्वापः स्वप्नः संवेश इत्यपि
 (१.७.४८२) तन्नी प्रमीला भ्रुकुटिर्भ्रुकुटिर्भ्रुकुटिः स्त्रियाम्
 (Angry) staring (1), Natural state or nature (5), trembling (2), Elation or festival (5)
 (१.७.४८३) अदृष्टिः स्यादसौम्येऽक्षिणं संसिद्धिप्रकृती त्विमे
 (१.७.४८४) स्वरूपं च स्वभावश्च निसर्गश्चाथ वेपथुः
 (१.७.४८५) कम्पोऽथ क्षणं उद्धर्षो मड उद्धव उत्सवः mark इति नाट्यवर्गः

पातालभोगिवर्गः

Nether world (5), Hole or empty space (11)

The word सुषिरे has a variant शुषिरे. Similar for सुषिः also

(१.८.४८६) अधोभुवनपातालं बलिसन्न रसातलम् mark अथ पातालभोगिवर्गः

(१.८.४८७) नागलोकोऽथ कुडरं सुषिरं विवरं बिलम्

(१.८.४८८) छिद्रं निर्व्यथनं रोकं रन्ध्रं श्वलं वपा सुषिः

Hole in the ground (2), Darkness (5), Complete darkness (1), Partial darkness (1)

(१.८.४८९) गर्ताऽवटौ भुवि श्वले सरन्ने सुषिरं त्रिषु

(१.८.४९०) अन्धकारोऽस्त्रियां ध्वान्तं तमिस्रं तिमिरं तमः

(१.८.४९१) ध्वान्ते गाढेऽन्धतमसं क्षीणोऽवतमसं तमः

Universal darkness (1), Snake (2), King of snakes (2), A type of snake (2), Python or large snake (3)

(१.८.४९२) विष्वक्संतमसं नागाः काद्रवेयास्तदीश्वरः

(१.८.४९३) शेषोऽनन्तो वासुकिस्तु सर्पराजोऽथ गोनसे

(१.८.४९४) तिलित्सः स्यादृजगरे शयुर्वाडस षत्युभौ

Water snake (2), A type of nonpoisonous snake (2), A variegated snake (2), Shedded snake (2)

(१.८.४९५) अलगर्दो जलव्यालः समौ राजिलदुण्डुभौ

(१.८.४९६) मालुधानो मातुलाडिर्निर्मुक्तो मुक्तकञ्चुकः

Snake or serpent (33)

(१.८.४९७) सर्पः पृथाकुर्भुजगो भुजङ्गोऽडिर्भुजङ्गमः

(१.८.४९८) आशीविषो विषधरश्चक्री व्यालः सरीसृपः

(१.८.४९९) कुण्डली गूढपाञ्चक्षुःश्रवाः काकोदरः कृष्णी

(१.८.५००) दूर्वाकरो दीर्घपृष्ठो दन्तशूको बिलेशयः

(१.८.५०१) उरगः पन्नगो भोगी जिह्मगः पवनाशनः

(१.८.५०२) लेलिहानो द्विरसनो गोकर्णः कञ्चुकी तथा

(१.८.५०३) कुम्भीनसः कृष्णधरो हरिर्भोगधरस्तथा

Body of a snake (1), Fang (2), Pertaining to a snake (1), Hood of a snake(2)

(१.८.५०४) अडेः शरीरं भोगः स्यादाशीरप्यडिदंष्ट्रिका

(१.८.५०५) त्रिष्वडेयं विषाडस्थ्यादि स्फुटायां तु कृष्णा द्वयोः

Snake's venom (3), List of nine specific venoms

(१.८.५०६) समौ कञ्चुकनिर्मोकौ क्ष्वेऽस्तु गरलं विषम्

(१.८.५०७) पुंसि क्लीबे च काकोलकालकूटललाडलाः

(१.८.५०८) सौराष्ट्रिकः शौक्लिकेयो ब्रह्मपुत्रः प्रदीपनः

(१.८.५०९) दारदो वत्सनाभश्च विषभेदा अमी नव

Poison expert (2), Snake catcher (2)

(१.८.५१०) विषवैद्यो जङ्गुलिको व्यालग्राह्यङ्घ्रितुङ्घ्रिकः mark ४ति पातालभोगिवर्गः

नरकवर्गः

Hell (4), Six specific hells listed, (Hell-bound) souls (1), River in hell (1), Misery (in hell)

(1)

(१.८.५११) स्यान्नारकस्तु नरको निरयो दुर्गतिः स्त्रियाम् mark अथ नरकवर्गः

(१.८.५१२) तद्भेदास्तपनाऽवीचिमडाशैरवशैरवाः

(१.८.५१३) संघातः कालसूत्रं येत्याधाः सत्त्वास्तु नारकाः

(१.८.५१४) प्रेता वैतरणी सिन्धुः स्यादलक्ष्मीस्तु निरृतिः

Condemnation (to hell) (2), Agony (3)

(१.८.५१५) विष्टिराजुः कारणा तु यातना तीव्रवेदना

Pain or suffering of various types (9)

(१.८.५१६) पीडा बाधा व्यथा दुःखमामनस्यं प्रसूतिजम्

(१.८.५१७) स्यात्कष्टं कृच्छ्रमाभीलं त्रिष्वेषां भेद्यगामि यत् mark ४ति नरकवर्गः

वारिवर्गः

Sea or ocean (15), Specific oceans (two listed)

(१.१०.५१८) समुद्रोऽब्धिरकूपारः पारावारः सरित्पतिः mark अथ वारिवर्गः

(१.१०.५१९) उद्वानुदधिः सिन्धुः सरस्वासागरोऽर्षवः

(१.१०.५२०) रत्नाकरो जलनिधिर्यादपतिरपाम्पतिः

(१.१०.५२१) तस्य प्रभेदाः क्षीरोदो लवणोदस्तथाऽपरे

Water (27), watery (2)

(१.१०.५२२) आपः स्त्री भूमि वार्वाहि सलिलं कमलं जलम्

(१.१०.५२३) पयः कीलालममृतं ज्वनं भुवनं वनम्

(१.१०.५२४) कबन्धमुदकं पाथः पुष्करं सर्वतोमुजम्

(१.१०.५२५) अम्भोऽर्षस्तोयपानीयनीरक्षीराम्भुशम्भरम्

- (१.१०.५२६) मेघपुष्पं घनरसस्त्रिषु द्वे आप्यमम्भयम्
Wave (4), Big wave (2), Whirlpool (1), Droplet (4)
- (१.१०.५२७) लङ्गस्तरेङ्गं ठिर्मिर्वा स्त्रियां वीथिरथोर्मिषु
(१.१०.५२८) मल्लसूल्लोलकल्लोलौ स्यादावर्तोऽम्भसां भ्रमः
(१.१०.५२९) पृषन्तिभिन्दुपृषताः पुमांसो विप्रुषः स्त्रियाम्
Circular motion in a water drain (4), Bank or shore (5)
- (१.१०.५३०) यकाणि पुटभेदाः स्युर्भ्रमाश्च जलनिर्गमाः
(१.१०.५३१) कूलं रोधश्च तीरं य प्रतीरं य तटं त्रिषु
Two banks listed, The channel or bed of a river (1)
- (१.१०.५३२) पारावारे परावार्थी तीरे पात्रं तदन्तरम्
Island (2), Islet in the river bank (1), Sandy beach (2)
- (१.१०.५३३) द्वीपोऽस्त्रियामन्तरीपं यदन्तर्वारिणस्तटम्
(१.१०.५३४) तोयोत्थितं तत्पुलिनं सैकतं सिकतामयम्
Mud or clay (5), Overflow (2), Ditches (for water) made in dry beds (2)
- (१.१०.५३५) निषद्गरस्तु जम्बालः पङ्कोऽस्त्री शादकर्मौ
(१.१०.५३६) जलोच्छ्रवासाः परीवाडाः कूपकास्तु विदारकाः
Navigable (1), Boat (3), Raft or small boat (3), Stream of water (1)
- (१.१०.५३७) नाव्यं त्रिलिङ्गं नौतार्ये स्त्रियां नौस्तरिणस्तदिः
(१.१०.५३८) उडुपं तु प्लवः कोलः ओतोऽम्भुसरणं स्वतः
Toll (for crossing river) (2), Wooden water carrier (1), Merchants on waterways (2),
Helmsman (2)
- (१.१०.५३९) आतरस्तरपाण्यं स्याद् द्रोणी काष्ठाभ्युवाङ्घिनी
(१.१०.५४०) सांयान्रिकः पोतवशिङ्गं कर्षाधारस्तु नाविकः
Steersman or rower (2), Mast (2), Oar (2), Rudder (2)
- (१.१०.५४१) नियामकाः पोतवाडाः कूपको गुणवृक्षकः
(१.१०.५४२) नौकादण्डः क्षेपणी स्यादरित्रं केनिपातकः
Scrapper or shovel (2), Bucket (2), Half of a boat (1), Alit (1)
- (१.१०.५४३) अस्त्रिः स्त्री काष्ठकुद्दालः सेकपात्रं तु सेयनम्
(१.१०.५४४) कलीभेडर्धनावं नावोऽर्धेऽतीतनौकेऽतिनु त्रिषु
Clear or transparent (2), Turbid (3), Deep (3), Shallow (1)
- (१.१०.५४५) त्रिष्वागाधात्प्रसन्नोऽस्थः कलुषोऽनस्थ आविलः
(१.१०.५४६) निम्नं गभीरं गम्भीरमुत्तानं तद्विपर्यये

Bottomless or very deep (2), Fisherman (3), (Fishing) net (2), (Hemp) rope (2)

(१.१०.५४७) अगाधमतलस्पर्शो डैवर्ते द्वाशधीवरौ

(१.१०.५४८) आनायः पुंसि जालं स्याच्छण्डसूत्रं पवित्रकम्

Fish storage (2), Fishing (2), Fish (8), Specific (flat) fish (2)

(१.१०.५४९) मत्स्याधानी कुवेणी स्याद् बडिशं मत्स्यवेधनम्

(१.१०.५५०) पृथुरोमा जषो मत्स्यो मीनो वैसारिणोऽण्डजः

(१.१०.५५१) विसारः शकुली याथ गडकः शकुलार्भकः

Porpoise (2), Specific small fish (2), Type of carp (2), Type of white fish (2)

(१.१०.५५२) सडस्रदंष्ट्रः पाठीन उलूपी शिशुकः समौ

(१.१०.५५३) नलमीनश्चिविचिमः प्रोष्ठी तु शङ्करी द्रयोः

Tiny fish (1), List of specific seven fishes, Aquatic creatures (2)

(१.१०.५५४) क्षुद्राण्डमत्स्यसंघातः पोताधानमथो जषाः

(१.१०.५५५) रोडितो मदुरः शालो राज्जवः शकुलस्तिमिः

(१.१०.५५६) तिमिङ्गिलाद्यश्चाथ याटांसि जलजन्तवः

List of four aquatic creatures, Crab (2), Turtle or tortoise (3)

(१.१०.५५७) तद्भेदाः शिशुमारोद्रशङ्कुवो मकराद्यः

(१.१०.५५८) स्यात्कुलीरः कर्कटकः कूर्मो कमठकच्छपौ

Shark (2), Crocodile (2), Worm (3), Crocodile in Ganges (2)

(१.१०.५५९) आडोऽवडारो नक्रस्तु कुम्भीरोऽथ मडीलता

(१.१०.५६०) गण्डरूपः किञ्चुलको निडाका गोषिका समे

Leech (3), Pearl oyster (2), Conch (2)

(१.१०.५६१) रक्तपा तु जलौकायां स्त्रियां भूमि जलौकसः

(१.१०.५६२) मुक्तास्फोटः स्त्रियां शुक्तिः शङ्खः स्यात्कम्बुरस्त्रियौ

Small shell (2), Bivalve shell (2), Frog (6)

(१.१०.५६३) क्षुद्रशङ्खाः शङ्खनभाः शम्भूका जलशुक्तयः

(१.१०.५६४) भेके मण्डूकवर्षाभूशालूरुप्लवदुर्दराः

Small worm (2), Female frog (2), Female turtle (2)

(१.१०.५६५) शिली गण्डरूपदी भेकी वर्षाभ्वी कमठी दुलिः

Female sheat fish (1), Cocle (2), Lake or pond (2), Deep lake (1)

(१.१०.५६६) मद्गुरस्य प्रिया शङ्गी दुर्नामा दीर्घकोशिका

(१.१०.५६७) जलाशया जलाधारास्तत्रागाधजलो ङ्गः

Trough near a well (2), Well (4)

- (૧.૧૦.૫૬૮) આહાવસ્તુ નિપાનં સ્યાદુપકૂપજલાશયે
 (૧.૧૦.૫૬૯) પુંસ્યેવાડન્ધુઃ પ્રહિઃ કૂપ ઉદપાનં તુ પુંસિ વા
 Wooden contraption for extracting water from well (1), Facing of well
- (૧.૧૦.૫૭૦) નેમિસ્ત્રિકાસ્ય વીનાહો મુખબન્ધનમસ્ય ચત્
 Square or large pond (2), Natural pond (2)
- (૧.૧૦.૫૭૧) પુષ્કરિણ્યાં તુ ખાતં સ્યાદખાતં દેવખાતકમ્
 Deep pond or tank (5), Basin (2), Large circular reservoir (2)
- (૧.૧૦.૫૭૨) પન્નાકરસ્તડાગોડસ્ત્રી કાસારઃ સરસી સરઃ
 (૧.૧૦.૫૭૩) વેશન્તઃ પલ્વલં ચાલ્યસરો વાપી તુ દીર્ઘિકા
 Moat or ditch (2), Dike or dam (1), Watering basin around a tree (3), River (16)
- (૧.૧૦.૫૭૪) ખેયં તુ પરિખાધારસ્ત્વમ્ભસાં યત્ર ધારણમ્
 (૧.૧૦.૫૭૫) સ્યાદાલવાલમાવાલમાવાપોડય નદી સરિત્
 (૧.૧૦.૫૭૬) તરડ્ગિણી શૈવલિની તટિની દ્વાદિની ધુની
 (૧.૧૦.૫૭૭) સ્રોતસ્વિની દ્વીપવતી સ્રવન્તી નિમ્નગાડપગા
 (૧.૧૦.૫૭૮) કૂલક્રુષા નિર્ઝરિણી રોધોવકા સરસ્વતી
 River Ganges (8)
- (૧.૧૦.૫૭૯) ગડ્ગા વિષ્ણુપદી જહ્નુતનયા સુરનિમ્નગા
 (૧.૧૦.૫૮૦) ભાગીરથી ત્રિપથગા ત્રિસ્રોતા ભીષ્મસૂરપિ
 River Yamuna (4), River Narmada (4)
- (૧.૧૦.૫૮૧) કાલિન્દી સૂર્યતનયા યમુના શમનસ્વસા
 (૧.૧૦.૫૮૨) રેવા તુ નર્મદા સોમોદ્ભવા મેકલકન્યકા
 River created at the time of Gauri's marriage (2), River brought down by કાર્તવીર્યાર્જુન(2)
- (૧.૧૦.૫૮૩) કરતોયા સદાનીરા બાહુદા સૈતવાહિની
 River Shatardu (2), River Vipasha (2), River Shona (2), Canal (1)
- (૧.૧૦.૫૮૪) શતદ્રુસ્તુ શતુદ્રિઃ સ્યાદ્વિપાશા તુ વિપાટ્ સ્ત્રિયામ્
 (૧.૧૦.૫૮૫) શોણો હિરણ્યવાહઃ સ્યાત્કુલ્યાડલ્યા કૃત્રિમા સરિત્
 List of five rivers, additional list includes: કૌશિકી, ગણ્ડકી, ચર્મણ્વતી, ગોદા, વેણી etc.
- Mouth of a river (1), Channel or water-course (1)
- (૧.૧૦.૫૮૬) શરાવતી વેત્રવતી ચન્દ્રભાગા સરસ્વતી
 (૧.૧૦.૫૮૭) કાવેરી સરિતોડન્યાશ્ચ સમ્ભેદઃ સિન્ધુસડ્ગમઃ
 (૧.૧૦.૫૮૮) દ્વયોઃ પ્રણાલી પયસઃ પદવ્યાં ત્રિષુ તૂત્તરૌ
 Things born in a river દેવિકા or સરયૂઃ sample construction

- (१.१०.५८८) देविकायां सख्यां च भवे द्वाविकसार्वौ
Night-blooming lotus: White (2), Red (2)
- (१.१०.५८०) सौगन्धिकं तु कल्लारं लल्लकं रक्तसंध्यकम्
Water lily (2), Blue (2), White (2), Root (of) lily (1), Pistia Stratiotes (2)
- (१.१०.५८१) स्याद्दुत्पलं कुवलयमथ नीलाम्बुजम् च
(१.१०.५८२) इन्दीवरं च नीलेऽस्मिन्सिते कुमुदकैरवे
(१.१०.५८३) शालूकमेषां कन्टः स्याद्धारिपर्णी तु कुम्भिका
Aquatic plant, moss (3), Full of lilies (2), Full of lotuses (3)
- (१.१०.५८४) जलनीली तु शैवालं शैवलोऽथ कुमुद्वती
(१.१०.५८५) कुमुदिन्यां नलिन्यां तु बिसिनीपद्मिनीमुष्पाः
Lotus (16)
- (१.१०.५८६) वा पुंसि पद्मं नलिनमरविन्दं भ्रष्टोत्पलम्
(१.१०.५८७) सडस्रपत्रं कमलं शतपत्रं कुशेशयम्
(१.१०.५८८) पङ्केरुळं तामरसं सारसं सरसीरुडम्
(१.१०.५८९) बिसप्रसूनराज्जुवपुष्कराऽम्भोरुडाणि च
Lotus: white (2), red (3), Stalk of water lily (3)
- (१.१०.६००) पुण्डरीकं सिताम्भोजमथ रक्तसारोऽरुडे
(१.१०.६०१) रक्तोत्पलं कोकनदं नालो नालमथाऽस्त्रियाम्
Lotus fibre (2), Collection of water lilies (1)
The words अण्डा or षण्ड mean an assemblage in general.
- (१.१०.६०२) मृषालां बिसमब्जादिकदम्भे अण्डमस्त्रियाम्
Parts of water lily: root (2), filament (2), new leaf (2), Lotus seed (2)
- (१.१०.६०३) करुण्डः शिङ्गाकन्टः डिञ्जळः केसरोऽस्त्रियाम्
(१.१०.६०४) संवर्तिका नवदलं बीजकोशो वराटकः mark इति वारिवर्गः
इति

काण्डसमाप्तिः ।

All the 10 chapters of the first part with main and related words are thus finished.

- (१.११.६०५) उक्तं स्वर्षोभिमिक्कालधीशब्दादि सनाट्यकम्
(१.११.६०६) पातालभोग्निनरकं वारि यैषां च सङ्गतम्
(१.११.६०७) इत्यमरसिंहकृतौ नामलिङ्गानुशासने

(१.११.६०८) स्वराट्टिकाण्डः प्रथमः साङ्ग एव समर्थितः
धृति

Encoded and proofread by Avinash Sathaye sohum at ms.uky.edu

Proofread by Arun questions.sanskrit at gmail.com

Wed Aug 21 16:17:39 EDT 1996

Avinash : Original 1940 edition by Panshikar,
except it was Nirnayasagar Press not Chaukhamba.

Arun : My first reference text is the V. S. Pansikar edition
published by Chaukhamba Sanskrit Sansthan,
with the Amaraviveka of Maheshvar. My second
reference is the edition by Krishnaji Govind Oka,
with the amarakoSodghATana of Kshirasvamin.

Amarakosha or Namalinganushasanam, Thesaurus Chapter 1

pdf was typeset on April 7, 2025

Please send corrections to sanskrit@cheerful.com

